

I. SOLTVADKERTI KONFERENCIA

Előadás címe:

**Réz András 1612-1648,
Rákóczi György hűséges embere**

Készítette:

Légrády Andor

2006. január

A következő negyed órában egy rövid részletet hallhatnak a 2004-ben íródott szakdolgozatomból, melynek címe Bethlen Gábor kora, Réz András levelei 1619-1629. Rövid bemutatást tartok egy olyan emberről, aki haláláig hű volt urához, Rákóczi Györgyhez.

Számomra sohasem volt kérdés, hogy Bethlen Gábor idejéből, a harmincéves háborúról szeretném a dolgozatomat írni, mindig is érdekelt ez a korszak. A nehézséget az okozta, hogy ezen korszak mely témájából írjam a szakdolgozatomat. Aztán egy nap a témavezetőm megkérdezte, hogy nincs-e kedvem Réz Andrásból (nem a filmesztéta) írni. A Rákóczi-család leveleiben bukkant erre a névre. Én elvállaltam.

Nem bántam meg döntésemet, mert kutatásaim alatt többet tudhattam meg Rákócziról, Trencsén vármegyéről és Lednicéről. Réz András haláláig odaadó híve volt I. Rákóczi Györgynek fejedelemsége előtt és ideje alatt is. Leveleken, több helyen szerepel a felirat; *Egregio Andreae Reez familiari nostro.*¹

Előadásomat három részre osztottam. Először a kutatás során felhasznált szakirodalmat, levéltári forrásokat ismertetném. Másod sorban beszélnék Lednicéről és végezetül magáról, Réz Andrásról.

Levelezésének töredéke a Rákóczi levéltárban maradt meg. A töredék alatt 150-200 levelet értek, amit ő írt és neki írtak. Ez utóbbiból van kevesebb. Én még tovább szűkítettem a kört, csak az 1619-1629 közti leveleket kerestem ki, mivel ekkor lehetett kapcsolatban Bethlennel. Így is 77 levelet találtam. Ezenkívül két dokumentumban csak megemlítik a tárgyalt időkereten belül. A fejedelemmel az 1623 novemberében kezdődő nagyszombati gyűlésen személyesen is találkozott, de a hozzá fűződő kapcsolatát egy 1628. szeptember 22-iki okmány is bizonyítja, mely birtokügyet tartalmaz.

A források alapján két részre lehet osztani Réz András tevékenységét. Van a politikai, ezen belül határvédelem, gyűléseken való részvétel, követjárás stb., ami a harmincéves háború idején igen aktív volt. A másik a gazdasági jellegű, ami különféle szolgálatok teljesítésében merült ki, például birtokszerzés, vásárlások, birtokok igazgatása stb., vagyis tevékenysége igen sokrétű volt.

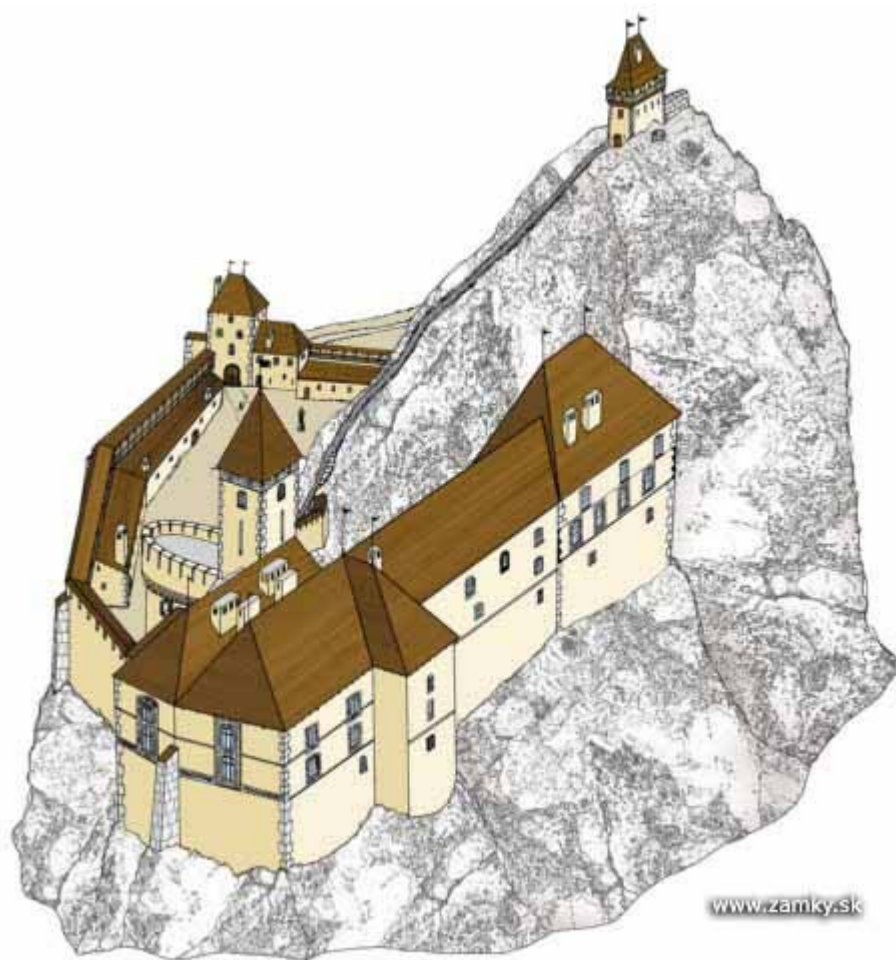
---

¹ Szilágyi Sándor: I. Rákóczi György 1593-1648. Bp., 1893. 124 p. MTT

A szakirodalomban Szilágyi Sándor tesz róla említést több művében. Illésházy Gáspár emlékiratában is szerepel Bogáthy Andrással, igaz nem sokszor, és Pázmány Péter leveleiben is meg van említve, amik Csernely Györgynek és Rákóczinak szólnak.²

Nagy Iván: Magyarország családai című művében és Kempelen Béla: Magyar nemes családok című művében is szerepel Réz András.

A Lednice (Lednica) vár és város ma Szlovákiában van. 1321 előtt építették, Csák Máté halála után királyi vár lett. 1600-ban az akkori birtokost, Telekessy Mihályt, rablólovagot bevádolták Rudolf császárnál, de a Pozsonyba való idézésen nem jelent meg. Ezért Thurzó György, a későbbi nádor sereggel ment ellene, sikerült elfognia és Pozsonyba vitte, ahol lefejezték, mivel bűnössége beigazolódott.

Lednice vára XVII. sz.

---

² Beke Albert: Pázmány, Lippay és Eszterházy levelezése. Történelmi Tár, Bp., 1881. 652-653, 664 p.

Lednice vára napjainkban

Lednicét Ruszkai Dobó Ferenc, Bars vármegye főispánja, 104 000 forintért vette meg Thurzótól. Dobó Ferenc végrendelete szerint a vagyont Dobó Krisztina fia, János és annak leszármazottai öröklik. Kihalásuk esetén gyámleánya, Perényi Zsófia és leszármazottai. Kihalásuk esetén Dobó István, az egri hős Anna nővérének Zeleméry Jánostól született gyermekei. Dobó Ferenc halála (1602) után a hivatalos örökös Perényi Zsófia lett, majd halála után első házasságából született fia Székely Jakab. Ő pereskedett Zeleméry Borbálával és annak férjével, Lorántffy Mihállyal, aki ónodi várkapitány volt. Székely 1608-as halála után a birtok jogos tulajdonosai Zeleméry János leszármazottai Borbála és Kata. Borbálának négy lánya született, ebből kettő maradt életben, Zsuzsanna és Mária. Borbála 1612-es halála után Lorántffy Mihály végrendelete alapján a Dobó és Zeleméry birtokokat Zsuzsanna és Mária öröklik. Lednice 1616-ban lett Rákóczi birtok, miután feleségül vette Lorántffy Zsuzsannát, aki az uradalom örököse volt.

A képen a régi Trencsén vármegyének napjainkban való felosztását láthatjuk. A sötét piros terület, a mai puchói járás teljesen lefedi az egykori Rákóczi birtokot.

A fehérhegyi csata után és II. Ferdinánd intézkedései miatt cseh és morva családok települtek ide a Rákóczi házaspár segítségével.³ A tárgyalt időszakban, Réz írásaiban nem említ betelepülőket. Puchó (Puchov) városába is települtek cseh és morva családok az 1640-es években, akik a városban meghonosították a posztógyártást. A lednicei vár 1645-ben a királyi kincstár kezelésébe került.

Paruczay Miklós 1645. október 16-án Lednicén kelt leveléből kitűnik, hogy ebben az évben cserélt gazdát a vár, amint azt le is írja: *”Lednicze várának meghvétele után, voltam Lednicze várában ő fölsége minőségében való kapitány tíz holnapigh”*.⁴

Lednice várához közel eső település Lednicróna, ahol kastély található. A hagyomány szerint a kastély körüli hársfákat Rákóczi parancsára ültették, a zborói (Zborov) kastély 100 hársfájának mintájára. A XVI. század végén ide települt át az uradalmi központ. Használatban volt még a Rovnye, Rovna névalak is.⁵

A lednicei uradalomhoz tartozott még Kwasso (Kvašov), Lehotka, Zubák, Kis Breznicze (Dolná Breznica), Sztrezenicz (Streženice), Laz (Lazy p. Makytou), Lizza (Lysá p. Makytou), Dohna (Dohňany), Mostiscze (Mostište), Zbora, Nagy Breznicze (Horná Breznica), Horenicze.⁶

Ki volt Réz András? A kérdés megválaszolása nehéz, mivel személyére vonatkozóan kevés az információ. Családjára vonatkozóan is hiányosak az adatok. Szüleiről nem lehet

³ Magyar Nagylexikon 11. köt. Bp., 2000. 872 p. Magyar Nagylexikon K.

⁴ MOL Esterházy cs. Hercegi ágának levéltára. 4685 Esterházy cs. lt. Miklós nádor iratai 4. tek. 4-6. cím. Miklós nádor iratai 4. cím. II. nádori iratok, g/tétel 628. sz. csomó 879. sz. levél

⁵ Magyar Nagylexikon 11. köt., 2000. 873 p.

⁶ I. Rákóczy György birtokainak gazdasági iratai, 1954. 316 p.

tudni semmit, hogy kik voltak, de nős ember volt, az bizonyos.⁷ Húgáról lehet tudni, aki 1628 nyarán halt meg baleset következtében.⁸ Amit tudni lehet róla, azt a levelezéseiből lehet kideríteni. Születésére vonatkozó adatot nem találtam, viszont halálára vonatkozóan igen, vagyis még 1649 előtt hunyhatott el,⁹ mivel levelekben nem szerepel inentől kezdve. Az utolsó dokumentum, amit tőle találtam 1648 júniusában íródott Dohnán és Szilassy Andrásnak van címezve. Több Szilassynak íródott levélből kiderül, hogy szinte baráti viszony volt a két nemes ember között. A leveleken Reez, Reéz és R. A. névalak is található.

Feltehetőleg magyar származású volt, de lehetett szláv születésű is. Az biztos, hogy több nyelven beszélt. A latin és magyar mellett németül és folyékonyan beszélhetett szlávul, mivel elég sűrűn járt át Morvaországba. Érdekes, hogy leveleibe a lednicei uradalomhoz tartózkodó településeknek a szláv nevét használja és nem a magyart. Ez azért is lehet, mert valószínűleg a hétköznapi használatban ezek terjedtek el, és mert a lakosság nagy része is szláv lehetett.

Nagy Iván: Magyarország családai című művében Réz vagy Rész családnév szerepel. A XVII. században Trencsén vármegye középbirtokos nemesei között foglal helyet. 1612-ben kapott Réz András nemesi levelet, amit Trencsén vármegyében hirdettek ki. 1646-ban már a birtokos nemesek soraiban található.¹⁰

Kempelen Béla: Magyar nemes családok művében kiegészíti azzal, hogy a címerpecsét a Pest megyei levéltárban található.¹¹

A Trencsén vármegyében található lednicei Rákóczi-birtok állandó felügyelője, adminisztrátora. Állandó tartózkodási helye változó, de azt lehet tudni, hogy rendelkezett egy házzal Szakolcán (Skalica).¹² Viszont a levelek többsége Puchón, Lednicén, Dohnán és Rovnán íródtak. Mindegyik település a Vág-völgyében található.

Réz András intézte a gazdasági ügyeket, építkezéseket, erődítési munkálatokat a várakban, a bécsi és pozsonyi vásárlásokat, és a legkülönbözőbb természetű megbízatásokat. Szintén ő adta meg a pozsonyi kamaránál a törvényszéken szükséges információkat a perekhez, közvetítette az ügyeket a nádornál, magyar tanácsnál, kancellárnál és a Bécsben levő ágensekkel is ő tartotta a kapcsolatot.¹³

1632. augusztusában Chernel György lemondása és Debreczeni Tamás kinevezése (aug. 23.) közti alig egy hónapban a magyarországi Rákóczi-birtokok prefektusi teendőit is ellátta.

⁷ MOL, Archívum familiae Rákóczi, E 190 2. doboz 357. sz.

⁸ MOL, Archívum familiae Rákóczi, E 190 2. doboz 580. sz.

⁹ I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai: 1631-1648. (sajtó alá rend. Makkai László). Bp., 1954. 670-671. p. Akadémia K.

¹⁰ Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal [CD-ROM], Bp., [1999] Arcanum

¹¹ Kempelen Béla: Magyar nemes családok, IX. köt. Bp., 1915. 112 p. Grill Károly könyvvállalata

¹² MOL, Archívum familiae Rákóczi, E 190 2. doboz 481. sz.

¹³ Szilágyi, 1893. 124-126 p.

Chernel középbirtokos nemes, I. Rákóczi György bizalmas tanácsosa és több ízben követe. Debreczeni középbirtokos nemes, 1632. augusztusától 1649-ben bekövetkezett haláláig a magyarországi Rákóczi-birtokok prefektusa. 1637-től életfogytig leköti magát a Rákóczi családnak súlyos juttatásokért.¹⁴

A harmincéves háború idején levelei igen hasznos információkat tartalmaznak. Szinte első kézből tudta értesíteni Rákóczit a morvaországi, sziléziai és ausztriai hadimozzanatokról és Homonnay Drugeth György szervezkedéséről Krakkóban. Homonnay Zemplén vármegye főispánja volt, 1610-ben katolizált, és ezután többször betört Erdélybe.

Kitűnő kapcsolatai voltak Magyarországon és Bécsben, ez a jelentéseiből kitűnik.¹⁵ Levelezett többek között Lorántffy Zsuzsannával, Bethlen Gáborral, Esterházy Miklóssal, Pázmány Péterrel, Chernel Györggyel, Debreczeni Tamással, Szilassy Andrással, Tessini Györggyel, Baranyai Gáspárral, Szikszay Mihállyal, Szeleczky Jákobbal, Bakos Istvánval.

---

¹⁴ I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai, 1954. 668 p.

¹⁵ Szilágyi, 1893. 126 p.